

XXII—XXIV з'ездах КПСС выбіраўся чл. ЦК. З студз. 1961 канд. у чл. Прэзідыума ЦК КПСС, з крас. 1966 канд. у чл. Палітбюро ЦК КПСС, з крас. 1971 чл. Палітбюро ЦК КПСС. Дэп. Вярх. Савета СССР 3—8-га скл., чл. Прэзідыума Вярх. Савета СССР. Узнаг. 2 ордэнамі Леніна, ордэнам «Знак Пашаны», медалімі.

ГРЫШЫН Іван Ціханавіч (16.12.1901, п. Унукавічы Рослаўскага пав. Смаленскай губ.—20.6.1951). Удзельнік баёў на Беларусі ў Айч. вайну. Герой Сав. Саюза (1945). Ген.-накладчык. Чл. КПСС з 1927. Скончыў Ваен. акадэмію імя Фрунзе (1936). У Чырв. Арміі з 1920. У час Беларускай аперацыі 1944 камандаваў 49-й арміяй 2-га Бел. фронту. Пасля вайны — нач. Цэнтр. ўпраўлення Мін-ва ўзбр. сіл СССР. Дэп. Вярх. Савета СССР 2-га скл.

ГРЭБЕНЕЧАСАЎНАЯ МАШЫНА, машына для часання валакністых матэрыялаў (бавоўны, шэрсці, лёну) грабянямі перад прадазеннем. На Г. м. выпростваюць і паралелізуюць валокны, аддзяляюць кароткія ад доўгіх, ачышчаюць ад раслін. прымесей і вузельчыкаў.

Вываюць Г. м. перыядычнага і бесперапыннага дзеяння. Першыя маюць высокую ачышчальную здольнасць і дакладна аддзяляюць кароткія валокны. Г. м. бесперапыннага дзеяння выкарыстоўваюцца толькі для часання грубай і наўгрубай шэрсці. У тэст. прамысловасці БССР Г. м. айт. вытворчасці ўстаноўлены на Гродзенскай бавоўнапрадзільнай ф-цы і на Баранавіцкім бавоўняным камбінаце, Г. м. маркі «Тэкстыма» (ГДР) — на Мінскім камвольным камбінаце.

Літ.: Гончаров А. В. Новое в технике и технологии гребенчесания хлопка, М., 1965; Яго ж. Машины гребенчесального перехода хлопкопрядильного производства, М., 1961.

ГРЭБЛЯ, насышная дарога цераз нізкія і балодзістыя мясціны; пад насып часта падсцілаюць галлё, вяршаліны дрэў.

ГРЭБЧАЦКА Сяргей Сяргеевіч (п. 12.10.1919, с. Малы Бобрык Ахтырскага пав. Харкаўскай губ.), удзельнік баёў на Беларусі ў Айч. вайну. Герой Сав. Саюза (1944). Чл. КПСС з 1952. Узвод пад камандаваннем лейтнанта Г. 28.6.1944 на шашы Жлобін — Бабруйск разграміў аўтакалону ворага. У баях каля Баранавіч 7.7.1944 знішчыў штаб варожага падка. 10.7.1944 удзельнічаў у вызваленні Слоніма. Жыве ў Сумах.

ГРЭГАРЫНЫ (Gregarinida), атрад паразітных прасцейшых класа спаравікоў. Цела чэрвепадобнае, даўж. ад 10 мкм да 16 мкм, укрыта пелікулай (шчыльныя слой прапаплазма). Вядома каля 500 відаў. Г. — паразіты беспазваночных жывёл, пераважна чарвей і членістаногіх (пчол, жукоў).

Літ.: Жизнь животных, т. 1, М., 1968.

ГРЭЗА, рака, левы прыток Друці (бас. Дняпра). Даўж. 51 км. Цячэ ў Магілёўскім і Быхаўскім р-нах Магілёўскай вобл. Вадазбор (458 км²) размешчаны на ўсх. ускраіне Цэнтральнабярэзінскай раўніны. Жыўленне мяшаннае, пераважна снегавое. Сярэдні гадавы расход вады ў вусці каля 2,3 м³/сек. Выкарыстоўваецца як водапрыёмнік пры асушэнні балотаў.

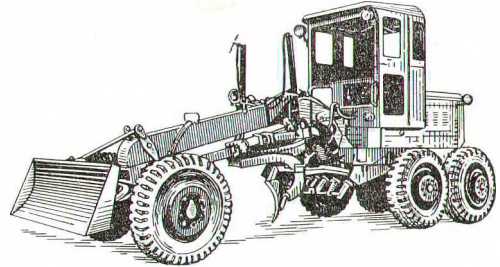
ГРЭЙ (Gray) Джон (1798—1850), англійскі дробнабуржуазны эканаміст, сацыяліст-ута-

ліст. Аўтар прац «Лекцыя пра чалавечы пчасце» (1825), «Сацыяльная сістэма» (1831) і інш., у якіх выкрываў капіталіст. эксплуатацыю. Выступаў за дробную прыватную ўласнасць, засн. на асабістай працы. Вырашэнне сац. праблем бачыў у арганізацыі абмену. Прапанаваў выпусціць т. зв. «рабочыя грошы», з дапамогай якіх праз нац. банк павінен ажыццяўляцца абмен тавараў паводле колькасці затрачанага на іх вытворчасць фактычнага рабочага часу.

Тэ.: Рус. пер.—Соч., М., 1955.

Літ.: Маркс К. Да крытыкі палітычнай эканоміі, Мн., 1952.

ГРЭЙДЭР (англ. grader, ад grade нівеліраваць), землярынная дарожна-будаўнічая машына. Рабочы орган Г.—адвал з нажом, якім пры руху Г. зрэзваюць і разраўноўваюць грунт ці сыпкі буд. матэрыял. Адвал з нажом можна падмаць і паварочваць адносна грунту і напрамку руху.

Аўтагрэйдэр.

Падзяляюцца на прычэпныя і самаходныя (аўтагрэйдэры, гл. рыс.). Прычэпныя Г.: лёгкія (даўж. нажа 2,5—3 м; Д-241) і цяжкія (3,5—4,5 м; Д-20Б). Аўтагрэйдэры адрозніваюцца па іх масе і па магутнасці рухавіка: лёгкія — 7—9 т, 55—67 кет (75—90 к. с.); Д-710, Д-512 і інш.; сярэднія — 10—13 т, 74—110 кет (Д-557, Д-559 і інш.); цяжкія — 17—23 т, звыш 150 кет (Д-395А, Д-550 і інш.). Для вялікіх аб'ёмаў земляных работ выкарыстоўваюць таксама Г.-элеватары і *стругі*, якія ў адрозненне ад звычайных Г. маюць транспарцёр для перамяшчэння грунту ў транспартную машыну. Г.-элеватары падзяляюць па спосабе перамяшчэння — на прычэпныя (Д-192А), паўпрычэпныя (Д-437), навіясныя (Д-144Э) і самаходныя (Д-369, Д-505); па размяшчэнні транспарцёра адносна падоўжнай восі Г. — перпендыкулярны, дыяганальны і паваротны; па канструкцыі нажа — на дыскавыя, плужныя і скрабалкавыя. Г. ўжываюць для прафілявання дарог, планіроўкі адножаў і інш.

Літ.: Хархута Н. Я. і др. Дорожные машины, Л., 1968; Домбровский Н. Г. и Гальперин М. И. Землеройно-транспортные машины, М., 1965. I. I. Леановіч, Мінск.

ГРЭЙЗЕН (ням. Graisen расчэпленне), горная парода, складзеная з кварцу і светлых слюдаў (звычайна з лепідаліту і мускавіту).

У саставе Г. нярэдка бываюць тапаз, флюарыт, турмалін і ўкрапанікі каштоўных рудных мінералаў (касітарыту, вальфраміту, танталіту, радзей малібдэніту, мінералы мыш'яку, вiсмуту і яшчэ радзей медзі), якія часам утвараюць скопішчы ў прамысловых колькасцях (рудныя радовішчы). Трапляюцца ў краявых частках гранітных масіваў, часта каля рудных жылцаў. Утвараюцца ў выніку пнеўматалітава-гідратэрмальнай змены саставу парод — грэйзітавацый.

Літ.: Щербань Г. Н. Грейзеновые месторождения, у кн.: Генезис эндогенных рудных месторождений, М., 1968.

ГРЭЙМАН Аляксандр Абрамавіч [25.6(7.7).1899, г. Казань — 1.6.1970], беларускі савец-